

Més enllà de l'escola democràtica: el collectiu d'autogestió educativa La Pinya

ALBERT TORRENT I FONT

La renovació pedagògica impulsada pel moviment d'escoles lliures i alternatives ha generat un ampli debat sobre la necessitat de canviar el model educatiu dominant a Catalunya i Espanya. En la darrera dècada, tant centres públics com privats han començat a incorporar plantejaments que donen més protagonisme a l'educand, que respecten els ritmes d'aprenentatge dels infants i que donen un nou significat a la relació educativa. Però el moviment de renovació pedagògica iniciat fora del sistema educatiu va més enllà d'un canvi en els mètodes d'aprenentatge o en la distribució de l'aula. Es tracta d'un canvi de caire social que es reflecteix en formes d'entendre l'educació que troben els seus antecedents a inicis del segle xx o en centres educatius nascuts els anys setanta i vuitanta, però en un nou context caracteritzat per la postpolítica i el neoliberalisme.

La Pinya és un d'aquests projectes i és per això que es defineix com un collectiu d'autogestió educativa que emmarca la seva tasca en el conjunt de propostes que aposten per l'autonomia i la transformació social, sigui en l'àmbit que sigui. És a dir, és un projecte que resisteix als embats del neoliberalisme en el terreny educatiu a través del replantejament de tot allò que té a veure amb la tasca educativa, des de la construcció d'una comunitat forta fins al qüestionament de les relacions de poder dins el centre, passant per la reivindicació d'espais per a ús social.

Aquest replantejament és possible gràcies a una autonomia guanyada a pols que, malgrat les hostilitats de l'Administració, creix al marge del sistema educatiu, actualitza així l'aposta del moviment obrer del primer terç de segle i, per tant, repren l'aposta per la creació d'una xarxa educativa pròpia. La crítica global al paper de l'Estat en matèria educativa i l'aposta per l'autogestió com a model organitzatiu de la classe treballadora remet necessàriament a la figura indispensable de Fer-

rer i Guàrdia, Fèlix Carrasquer o a les Escoles en Lluita dels anys setanta, i dona continuïtat a la línia més radicalment transformadora de la renovació pedagògica a Catalunya.

L'experiència de La Pinya significa preguntar-se de quina manera és possible polititzar l'educació en un context social que imposa —com a neutralitat— la construcció de la subjectivitat neoliberal com a únic model educatiu possible. I és que La Pinya, amb la seva pràctica educativa, qüestiona el règim democràtic vigent i intenta construir un *nou* model de ciutadania.

En termes generals, podem dir que La Pinya basa la seva proposta educativa en unes eines i pràctiques respectuoses amb els processos de desenvolupament dels infants. Parlem de tres elements fonamentals per caracteritzar-la: col·lectivitat, autogestió educativa i transformació social; entenent l'autogestió pedagògica com a forma de politització de l'educació en el context postpolític¹ actual: la transformació és «reapropiació permanent».²

En aquest sentit, La Pinya es construeix com a comunitat per a poder educar en un context social on els vincles col·lectius quasi han desaparegut. Per això la condició necessària de l'educació és la formació d'un col·lectiu que assumeix la tasca històricament delegada a l'escola. És en aquests termes, entre d'altres, que parlem d'autogestió,³ de manera que l'Estat deixa de fer d'intermediari entre famílies i infants i s'obre un espai d'autonomia capaç d'incorporar qualsevol debat a l'entorn de l'educació i desvinculat de la lògica de la competitivitat, l'homogeneïtzació i l'individualisme.

A La Pinya s'apunta cap a la igualtat, el respecte i la justícia social a través de la construcció d'una cultura educativa pròpia fonamentada en la llibertat responsable, la col·lectivitat, el suport mutu, el sentit crític i l'autonomia. Tot i que aquests valors no s'identifiquen amb una ideologia concreta, la dimensió política de l'educació té una presència clara a l'hora de definir el seu model pedagògic que se situa entre les pedagogies crítiques i la pedagogia institucional.⁴ I és que l'autonomia

1. La *postpolítica* és la fi de la política i nega la política com a «subversió traumàtica del mecanisme de la hegemonia» (Domínguez, 2011, p. 5). La *postpolítica* ve determinada per l'ontologia de la indeterminació. Té tres característiques fonamentals: *i*) la secularització de la política i la constitució de l'espai *centre*, *ii*) l'emergència de nous subjectes individu col·lectius, *iii*) la nova inserció dels subjectes individu en l'acció col·lectiva (Domínguez, 2011, p. 3-25).

2. «El campo de acción de los nuevos movimientos es un espacio de política no institucional, cuya existencia no está prevista en las doctrinas ni en la práctica de la democracia liberal y del estado del bienestar» (Domínguez, 2011, p. 12).

3. L'autogestió significa, doncs, «l'organització i gestió de tots els aspectes i àrees necessàries per aconseguir els propòsits que busquen un grup de persones amb unes necessitats i desitjos compartits, de forma autònoma i sense delegació» tal com afirma un membre del col·lectiu.

4. El discurs i la pràctica, doncs, indiquen afinitat amb el comunisme llibertari ja que «[se] cuestiona la educación estatal, cuestiona la propiedad privada, el concepto de trabajo como mero tiempo que dedico al intercambio económico, la relación entre la educación y el estado, el concepto de es-

de què gaudeix es tradueix en una pràctica educativa encaminada a «formar individus preparats per a viure en una societat organitzada, autogestionada i autònoma, justa i equitativa, no sexista, antifeixista, llibertària i solidària, o, en el seu defecte, individus amb criteri per qüestionar l'estat de les coses i amb capacitat per respondre a les injustícies i lluitar pels seus drets» tal com afirma una de les persones fundadores.

Sigui com sigui, La Pinya és un cas singular en el panorama educatiu català actual per la seva capacitat de dur a terme una pràctica radicalment renovadora durant més de quinze anys. L'experiència acumulada pot ajudar a repensar els models d'escola democràtica i, en general, la renovació pedagògica amb vocació transformadora que impulsa el canvi educatiu actual.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

DOMÍNGUEZ, Mario (2011). *Post-política y ciudadanismo*. Madrid: Federación de Estudiantes Libertarixs-Somosaguas. [*Sic erat scriptum*]

cuela como lugar donde liberarme de mi hijo para trabajar, se fomenta el espíritu crítico y la participación en el ámbito político, se cuestiona la relación entre tecnología y educación, se trata la ecología desde la relación directa con la naturaleza, sentirse parte de ella, y no desde la comprensión racional del cuidar y salvar, utilizar...» tal com afirma un membre del col·lectiu.